

TAKU ORIENTĒŠANĀS PAMATPRINCIPI.

Aizvien tālāk vēsturē aiziet tie laiki, kad par orientēšanās sportu tautā valdīja tikai vienvirziena uzskats – *skriešana pa mežu*. Jau ir pagājuši daudzi gadi, kad šis sporta veids ir iznācis no meža ārā un sacensības norisinās gan pilsētu parkos, gan arī pat ielās.

Skriešana nav vienīgais pārvietošanās veids orientēšanās sacensībās un ne vienmēr augstus rezultātus var sasniegt tikai ar ātrumu.

Taku orientēšanās (*turpmāk tekstā “Taku-O”*) no citām orientēšanās sporta disciplīnām atšķiras ar to, ka **ātrums nav izšķirošais rādītājs**.

Augstu rezultātu sasniegšanai ir nepieciešama **precizitāte, uzmanība un atjautība**. Līdz ar to **mūsdienās orientēšanās sacensības ir pieejamas gan lēnas un mierīgas pastaigas cienītājiem, gan arī tiem, kuri pārvietojoties lieto palīglīdzekļus** (*ratīnkrēslu, kruķus, spieķi, pavadītāja rokas atbalstu u.c.*).

Par cik Taku-O sacensībās pārsvarā norisinās pilsētu parkos un pat ielās, līdz ar to jebkurš garāmgājējs vienlaikus kļūst par pasākuma skatītāju un pārliecinās par to, ka cilvēkiem ar **dažādām fiziskajām īpašībām ir vienotas intereses**. Šeit ar pilnu pārliecību var teikt to, ka Taku-O pasākums ir viskolosālākais **sociālās integrācijas piemērs**, jo citos sporta veidos pārsvarā veselie sacenšas tikai savā vidē, bet invalīdi tikai savā vidē. Savukārt **orientēšanās pasākumos visi ir vienoti** neatkarīgi no vecuma, dzimuma un fiziskajām īpašībām.

Par Taku-O sacensību distanču formātiem:

- 1) **Pre-O distance** – vairāki KP uzdevumi bez laika kontroles un daži KP uzdevumi ar laika kontroli;
- 2) **TempO distance** – visi KP uzdevumi ar laika kontroli;
- 3) **Taku-O stafete** – sastāv no Pre-O un TempO daļām.

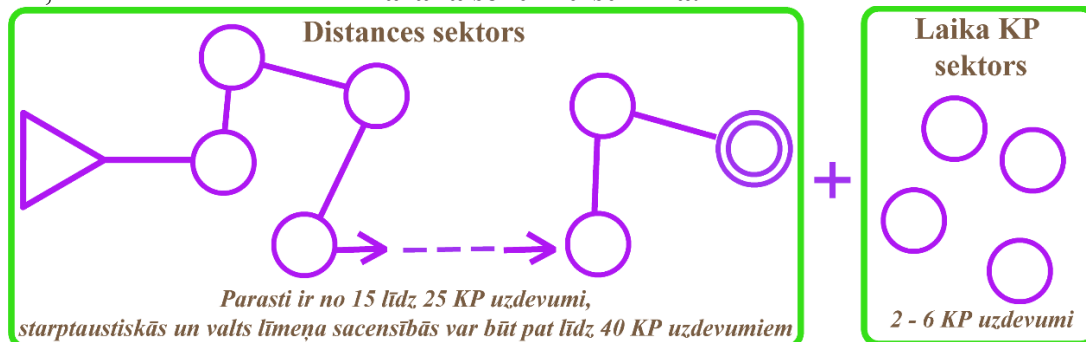
Pre-O distance.

Sacensības Pre-O distancē noris divos sektoros:

- **Distances sektorā** sacensības notiek bez laika kontroles un rezultātu nosaka iegūto punktu summa par pareizajām atbildēm;
- **Laika KP sektorā** (*turpmāk tekstā “L-KP”*), dalībnieks uzdevumus veic sēžot krēslā. Rezultātu nosaka dalībnieka **atbildes ātrums sekundēs**. Par katru nepareizu atbildi, tiek pieskaitītas **60 soda sekundes**. Visu KP uzdevumu sekundes tiek summētas.

Pre-O distancē galējo rezultātu nosaka, summējot distances sektorā iegūtos punktus par pareizajām atbildēm un **sekunžu summa** (*tīrais laiks + soda sekundes*) L-KP sektorā.

Ja diviem vai vairākiem dalībniekiem distances sektorā ir **vienāds iegūto punktu skaits**, tad augstāku vietu ieņem dalībnieks, kuram L-KP sektorā ir **mazākā sekunžu summa**.

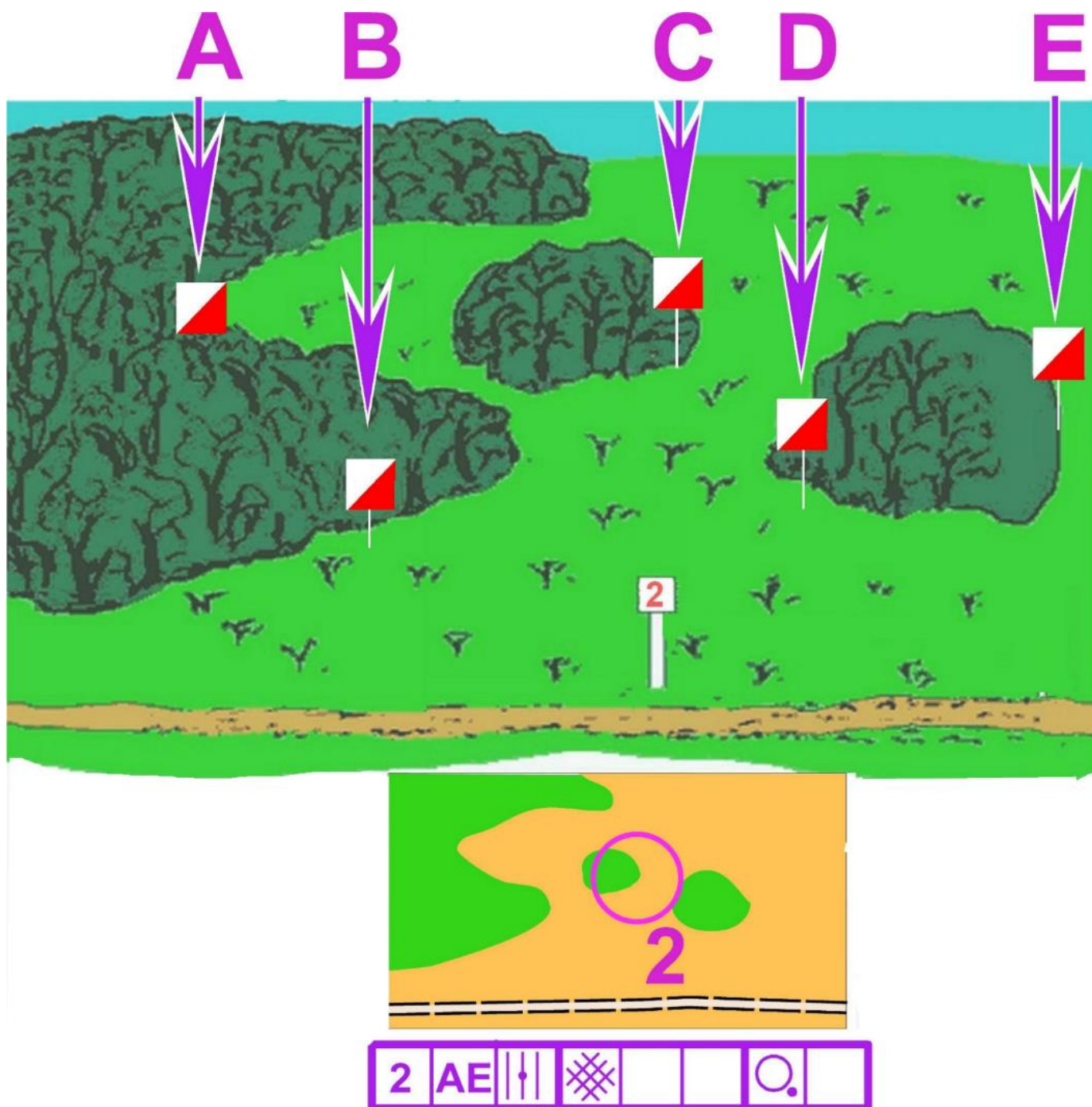

Laika KP sektoru sacensību rīkotājs iekārto pēc saviem ieskatiem. Tas var būt pirms vai pēc distances. Bet var būt arī jebkurā vietā distancē. Ja laika KP sektors ir distancē, tad papildus tiek iekārtots starpfinišs un L-KP sektorā patērētais laiks, tiek atskaitīts no distancē patērētā laika.

Kontrollaiks distances sektorā.

Kaut arī Pre-O distancē patērētais laiks rezultātam nav noteicošais rādītājs, tomēr attiecīgajās sacensībās, distances sektorā tiek noteikts kontrollaiks, t.i. maksimālais laiks cik ilgi dalībnieks drīkst atrasties distancē: **3 minūtes uz katriem 100 metriem + 3 minūtes uz katru KP uzdevumu + 3 minūtes par katriem 10 metriem kāpumā**. Ja distancē ir vēl kādi citi pārvietošanās traucējošie faktori, tad sacensību rīkotājam, saskaņojot ar inspektoru ir tiesības noteikt kontrollaika pagarinājumu.

Ja dalībnieks savas vainas dēļ ir pārtērējis kontrollaiku, tad par katrām **nepilnām** un **pilnām 5 minūtēm** tiek atskaitīts **viens** soda punkts.

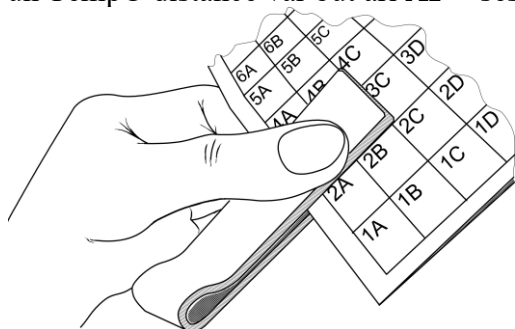

Dalībnieks KP zīmes no navigācijas punkta (*attēlā stabiņš ar KP uzdevuma kārtas numuru*) nosaka no kreisās puses uz labo. Kreisajā pusē vistālākā zīme ir “A”, nākamā pa labi ir “B” utt ...

KP vietas apraksta jeb leģendas tabulas otrajā kolonnā ierakstītie burti norāda cik KP zīmes ir apvidū, attiecīgajā uzdevumā:

A – viena KP zīme; **AB** – divas KP zīmes; **AC** – trīs KP zīmes; **AD** – četras KP zīmes; **AE** – piecas KP zīmes (*Skat. Zemāk attēlos*).

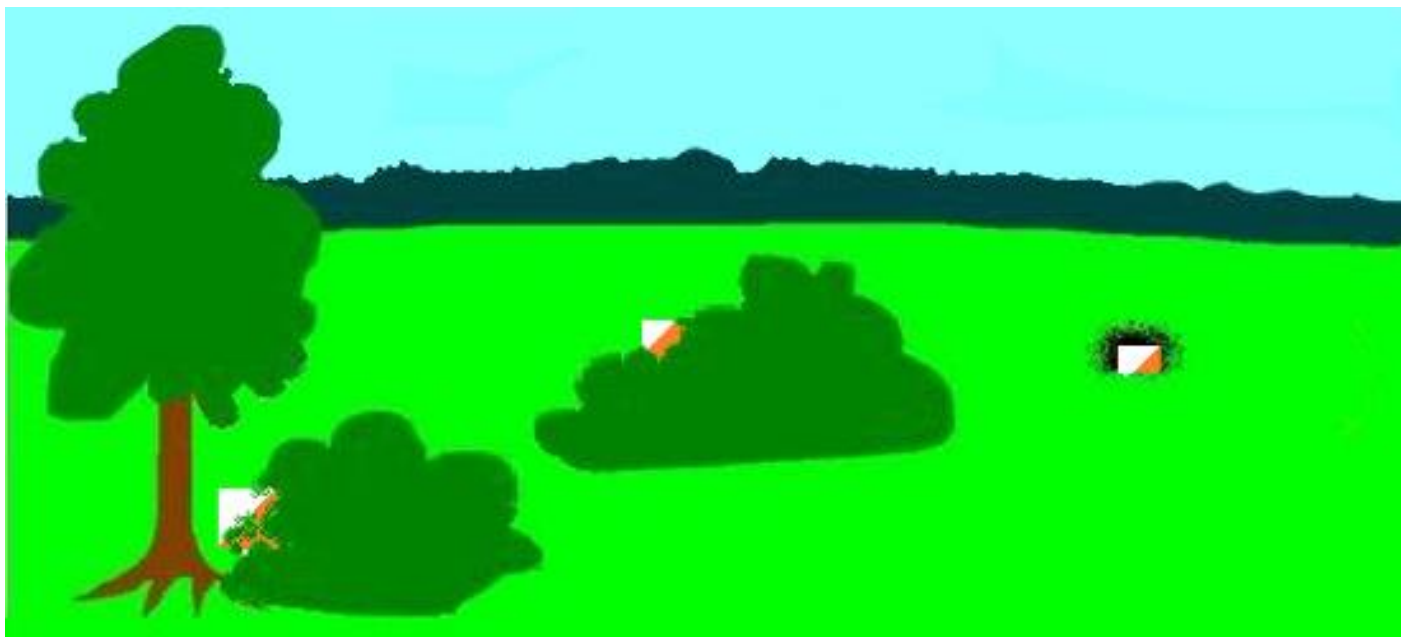
Pre-O distances L-KP sektorā un TempO distancē var būt arī **AF** – sešas KP zīmes.

Dalībnieks savu lēmumu apstiprina kontrolkartīņā ar kompostieri, veicot atzīmi attiecīgās KP līnijas, attiecīgajā rūtiņā.

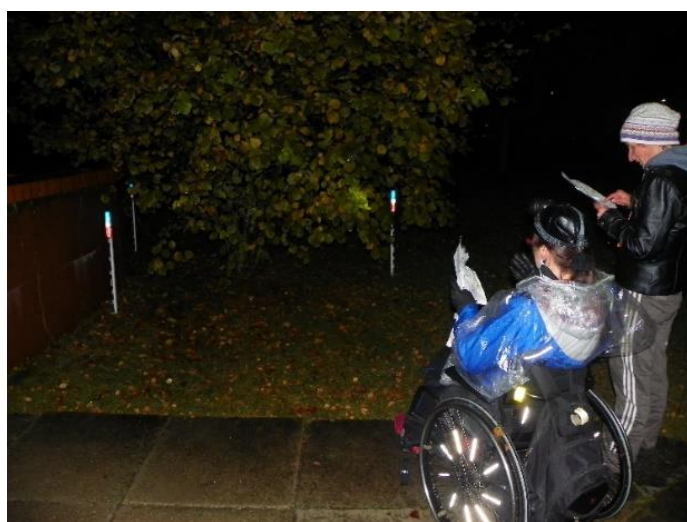

Valsts un starptautiskā līmeņa sacensībās dalībnieks savu lēmumu apstiprina elektroniskās atzīmēšanās sistēmas **SportIdent** ierīcē, ieliekot savu čipu attiecīgajā ligzdīnā.

KP zīmes apvidū iekārto tā, lai vismaz 30% prizmas virsmas laukums būtu labi saskatāms.

Sacensības Pre-O distancē notiek gan gaišajā, gan tumšajā diennakts laikā.

Taku-O sacensībās Pre-O distancē diennakts tumšajā laikā KP zīmes ir savādākas. Tās ir apaļas un aplīmētas ar zilbalsarkaniem atstarotājiem. Šādas KP zīmes tumsā ar luksturīti, dalībnieks ierauga daudzreiz ātrāk, nekā gaišajā diennakts laikā baltoranžās KP prizmas.

Kartes

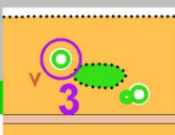
Taku-O valsts un augstāka līmeņa sacensībās, gan Pre-O, gan TempO distancēs tiek lietotas kartes mērogā 1:4000. Tautas sacensībās ir pieļaujami arī citi mērogi.

Pēc attiecīgo sacensību noslēguma, katram dalībniekam tiek izsniegtas risinājumu karte mērogā 1:2000 vai pat 1:1000, kurā tiek detalizēti parādīts katra uzdevuma navigācijas punkta vieta, KP zīmju izvietojums un pareizās atbildes.

3

Distances kartes fragments
Mērogs 1:4000

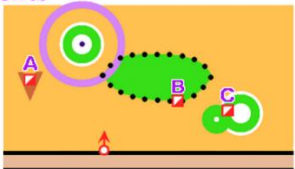
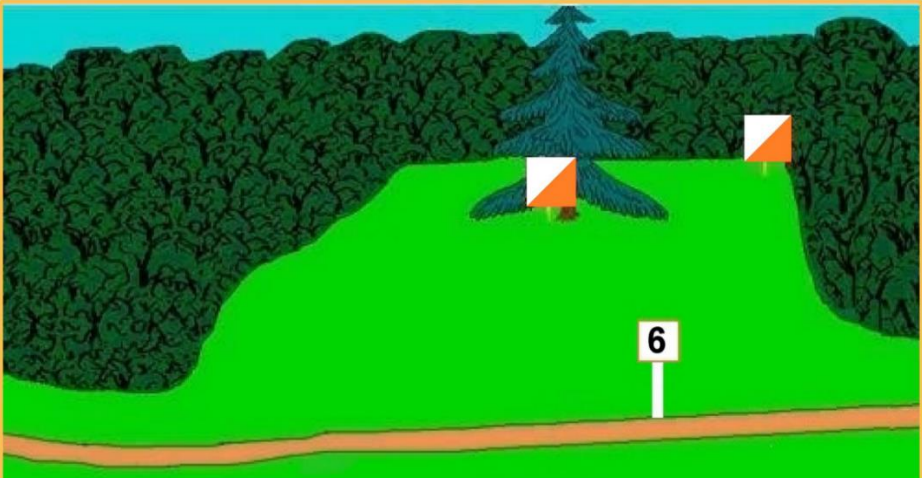

3 AC ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Ja neviens no dabā redzamām KP zīmēm neatbilst kartē iedrukātā aplīša centram un lēgendai, tad pareizā atbilde ir "Z"

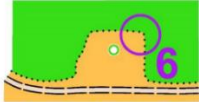
3A	3B	3C	3D	3E	3Z
----	----	----	----	----	----

Risinājumu kartes fragments
Mērogs 1:2000

6

Distances kartes fragments
Mērogs 1:4000

6 AB ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

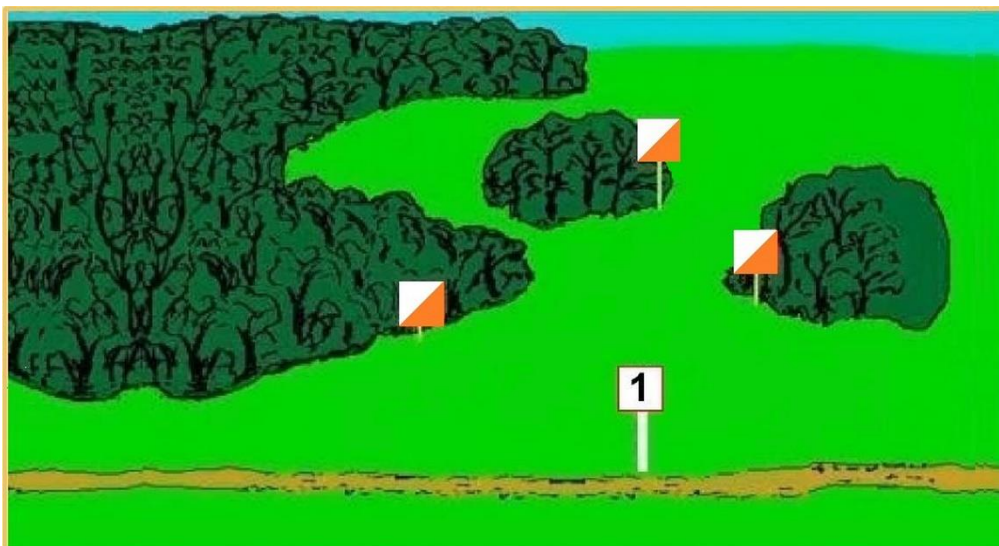
Atzīme ir jāveic kontrolkartīņas 6.līnijā tikai "A", "B" vai "Z" rūtiņā

6A	6B	6C	6D	6E	6Z
----	----	----	----	----	----

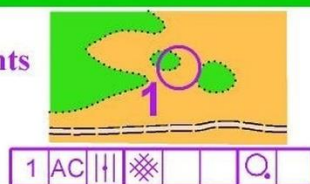
Šajā gadījumā pareizā atbilde ir "B"

Risinājumu kartes fragments
Mērogs 1:2000

Distances kartes fragments
Mērogs 1:4000

Atzīme ir jāveic kontrolkartiņas 1.līnijas
tikai "A"vai"B"vai"C" vai "Z" rūtiņā

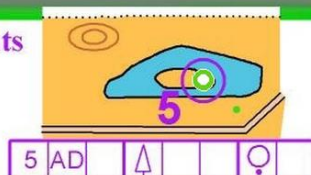
1A	1B	1C	1D	1E	1Z
----	----	----	----	----	----

Šajā gadījumā pareizā atbilde ir "B"

Risinājumu kartes fragments
Mērogs 1:2000

Distances kartes fragments
Mērogs 1:4000

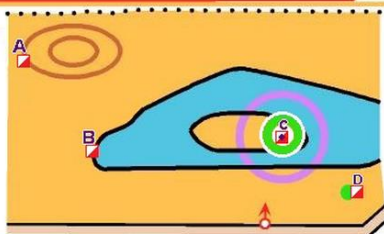

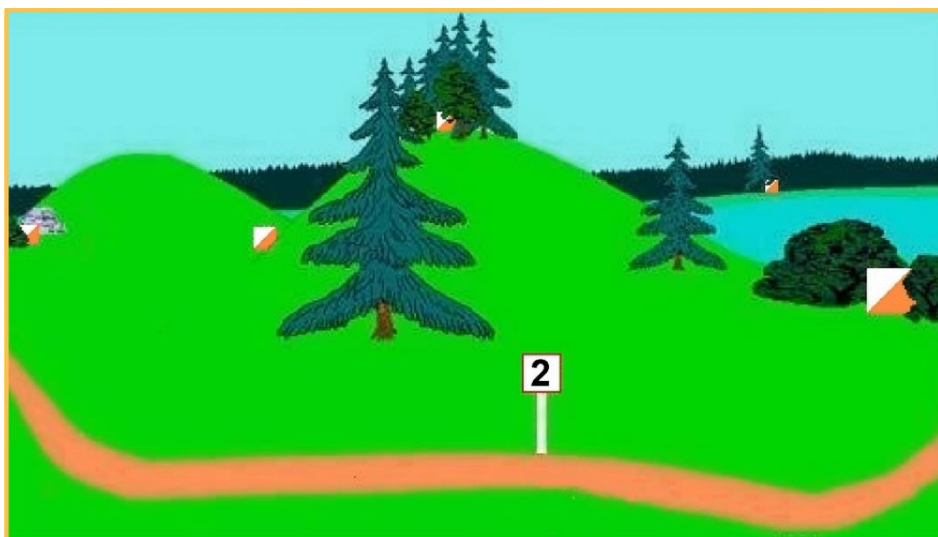
Atzīme ir jāveic kontrolkartiņas 5.līnijas
tikai "A"vai"B"vai"C" vai "D"
vai"Z" rūtiņā

5A	5B	5C	5D	5E	5Z
----	----	----	----	----	----

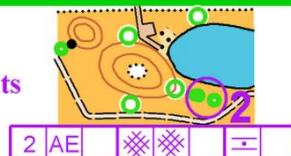
Šajā gadījumā pareizā atbilde ir "C"

Risinājumu kartes fragments
Mērogs 1:2000

Distances kartes fragments
Mērogs 1:4000

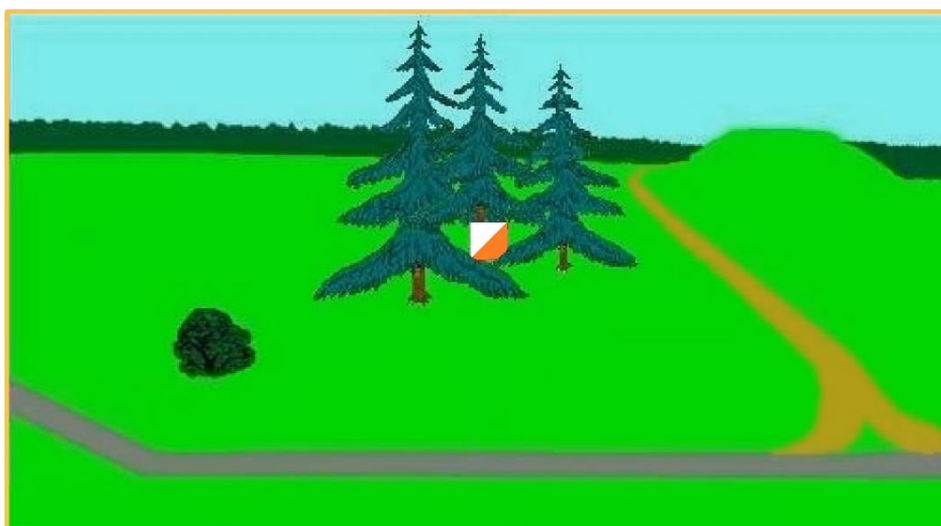

Atzīme ir jāveic kontrolkartiņas 2. līnijas
tikai "A" vai "B" vai "C" vai "D" vai "E"
vai "Z" rūtiņā

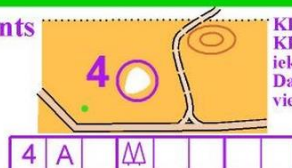
2A	2B	2C	2D	2E	2Z
----	----	----	----	----	----

Šajā gadījumā pareizā atbilde ir "E"

Risinājumu kartes fragments
Mērogs 1:2000

Distances kartes fragments
Mērogs 1:4000

KP vietās, kur uzdevums ir tikai ar vienu
KP zīmi, dabā navigācijas vieta netiek
iekārtota.
Dalībnieks pats brīvi izvēlas navigācijas
vietu, meklējot KP identifikācijas "atslēgu".

Atzīme ir jāveic kontrolkartiņas
4.līnijā tikai "A" vai "Z" rūtiņā

4A	4B	4C	4D	4E	4Z
----	----	----	----	----	----

Risinājumu kartes fragments
Mērogs 1:2000

TempO distance

Tautā šo Taku-O distances formātu mēdz saukt par arī **orientēšanās sprintu sēžot krēslā**, kur dalībnieks risina uzdevumu ar vairākiem karšu fragmentiem, kuri ir sastiprināti blociņa veidā.

Darbība TempO distances sacensībās norisinās līdzīgi, kā Pre-O distances Laika KP sektorā.

Apvidū tiek iekārtotas vairākas TempO uzdevumu stacijas. Valsts un augstāka līmeņa sacensībās ir jābūt vismaz 5 stacijām ar vismaz 4 uzdevumiem katrā stacijā ($5 \times 4 = 20$ KP uzdevumi). Tautas sacensībās varbūt arī 3 stacijas ar vismaz 4 KP uzdevumiem katrā stacijā.

Katrā uzdevumu stacijā tiek sagatavoti vairāki (*parasti 4 – 6*) karšu fragmenti.

Katrā kartes fragmentā ir iedrukāts viens KP aplītis un zem kartes attēlojuma KP vietas apraksts jeb leģenda, kura sniedz informāciju par to orientieri kurš kartes fragmentā atrodas KP aplīša centrā.

Uzdevumu stacijā dalībnieks apsēžas krēslā ar skatu pret 6 KP zīmēm, kuras ir uzstādītas apvidū pie/uz dažādiem objektiem (*orientieriem*).

Tiesnesis izsniedz noorientētu karšu blociņu, dod komandu “Laiks sākt!” un palaiž hronometru.

Pēc komandas dalībnieks atver blociņa vāciņu un risina pirmo uzdevumu. Pēc sniegtās atbildes, pāršķir lapaspusi un risina nākamo uzdevumu.

Dalībnieks atbildi sniedz mutiski, attiecīgajam burtam nosaucot starptautisko fonētisko alfabētu:

„A” – **alfa**, „B” – **bravo**¹, „C” – **čarlī**, „D” – **delta**, „E” – **eko**, „F” – **fokstrot** vai „Z” – **zero**².

Dalībnieki ar runas defektiem vai tamlīdzīgām komunikācijas problēmām drīkst arī atbildēt ar pirkstu norādot uz attiecīgo burtu, kuri ir uz plāksnītes navigācijas vietā, tieši dalībniekam priekšā.

¹ Gadījumā, ja dalībnieka lēmums ir “B”, tad ir jāatbild “**BRAVO**”. Nekādā gadījumā nedrīkst atbildēt ar vārdu “**beta**”, jo tiesnesis var pārklaustīties kā (**delta**), un pierakstīt “**D**”. Sacensību noteikumos ir teikts, ka dalībnieks pats ir atbildīgs par savu lēmumu, līdz ar to šajā ziņā **protesti netiek pieņemti**.

² Ja dabā ne viena no redzamajām KP zīmēm neatbilst kartē iedrukātā aplīša centram un KP vietas aprakstam jeb leģendai, tad pareizā atbildē būs “**Z**” (**zero**).

Dalībnieka atbildes tiesnesis ieraksta dalībnieka kontrolkartiņā.

Brīdī, kad dalībnieks atbild pēdējo uzdevumu, tiesnesis aptur hronometru un pieraksta laiku.

Rezultāts tiek noteikts sekundēs plus 30 soda sekundes par katru nepareizo atbildi.

Gala rezultātu TempO distancē nosaka summējot visu uzdevumu staciju laikus.

Dalībnieka pārvietošanās laiks no starta vietas uz TempO uzdevumu stacijām un līdz finišam netiek ierobežots.

Taku-O stafete

Taku-O stafetes sacensībās divi vai vairāki vienas komandas dalībnieki veic atsevišķas distances viens pēc otra. Taku-O stafetē katrā etapā ir **Pre-O** daļa un **TempO** daļa, kurās pielieto Pre-O un TempO noteikumus, ja vien atsevišķās sacensībās, šajā sadaļā nav noteikts savādāk.

Sacensību laikā dalībniekam nedrīkst būt iespējai komunicēt ar savas komandas pārējiem dalībniekiem, tālab tiek iekārtota karantīnas zona.

Pirmā etapa dalībniekiem tiek dots kopējais starts Pre-O daļas distancē.

Pre-O daļas visos trīs etapos jāpielieto dalībnieku izkliede jeb "**Farsts**". Dalībnieku izkliedi var veidot divos variantos. Izkliedes variantus nosaka sacensību rīkotājs, atkarībā no apvidus īpatnībām un sacensību centra vietas iespējām.

Piemēram:

1. variants

Distancē KP skaits dalās ar trīs:

- Pirmā etapa dalībnieks risina brīvi izvēlētu trešo daļu no visiem KP un nodod stafeti 2.etapa dalībniekam;
- Otrā etapa dalībnieks risina brīvi izvēlētu pusi no atlikušajiem KP un nodod stafeti 3.etapa dalībniekam;
- Trešā etapa dalībnieks risina atlikušos KP;
- Kontrola laiku nosaka kopīgu visai komandai, pamatojoties uz minimālo distances garumu, kas jāveic komandai. Par kontrollera laiku sadali starp etapiem lemj pati komanda
- Ja etapa dalībnieks atzīmē vairāk kā trešo daļu KP, pirmo un sekojošos pareizi atrisinātos KP, kas pārsniedz limitu, atzīmē kā nepareizus un neļauj risināt nākamajiem etapiem. Atlikušos KP brīvi sadala starp atlikušajiem etapiem, bet ne vairāk kā trešo daļu sākuma skaita katram etapam.
- Ja etapa dalībnieks atzīmējis mazāk kā trešo daļu KP, pirmo un sekojošos nerisinātos KP, kas pietrūkst līdz limitam, numuru secībā atzīmē kā kļūdainus un neļauj risināt nākamajiem etapiem.

2. variants

Distancē ir 10-12 KP

- Sacensību dalībniekiem jāapmeklē vieni un tie paši KP;
- Kontrolpunktus apmeklē izvēles secībā;
- Dalībnieku izkliedi nodrošina ar dažādām KP leģendām vismaz 75% KP katram etapam;
- Par kontrollera laiku sadali starp etapiem lemj pati komanda.

Kuru no variantiem pielietot attiecīgajās sacensībās izvēlās sacensību rīkotājs un par to pirms sacensībām informē dalībniekus sacensību biļetenā un arī sacensību dienā uz informācijas stenda.

Stafetes maiņa.

Katram dalībniekam ir sava kontrolkartiņa.

1. Komandas laiku aptur brīdī, kad kontrolkartiņa tiek nodota tiesnesim. Visi KP, kuri ir risināti vai atzīmēti kā kļūdaini, skaidri un nepārprotami jāatzīmē nākamā etapa kontrolkartiņā. Laiks atsākas, kad kontrolkartiņa tiek izsniegta nākamā etapa dalībniekam;
2. Maiņa notiek pieskaroties nākamā etapa dalībniekam. Dalībnieks drīkst nodot pulksteni (hronometru) nākamā etapa dalībniekam, lai varētu kontrolēt komandas laiku.

TempO daļa

Papildus PreO daļai visos trijos etapos ir 1 vai 2 TempO stacijas ar vismaz 4 uzdevumiem katrā

- Uzdevumu staciju skaitam 1.un 2.etapā jābūt vienādam. 3.etapā varētu būt arī papildus stacijas;
- Dažādiem etapiem var būt vieni tie paši laika KP uzdevumi, bet var būt arī dažādi katram etapam;
- Laika KP uzdevumiem ir jābūt pēc PreO distances daļas;
- Trešā etapa dalībniekus var novietot karantīnā, līdz visas komandas pabeidz PreO daļu. Dalībniekus novirza uz TempO daļu pretējā kārtībā viņu komandas rezultātam - kā finālā.

Rezultātu noteikšana

Katra dalībnieka laiku summa, kas uzņemta katrā no TempO stacijām plus **30** sekundes par katru nepareizo atbildi distances TempO daļā, plus **60** sekundes par katru nepareizo atbildi un kontrollera laiku pārsniegšanu distances PreO daļā.

Lai iegūtu komandas laiku, visu komandas dalībnieku koriģētos laikus summē.

Komandas ieņem vietas atbilstoši komandu laikiem, t.i. augstāku vietu ieņem tā komanda, kurai ir mazākā laiku summa.

Orientēšanās sporta daudzveidības papildinājums

Latvija var lepoties ar to, ka ir pirmā valsts pasaulē, kura kopš 2016. gada, atsevišķās sacensībās ir ieviesusi jaunumus orientēšanās sacensību programmās, līdz ar to mūsu sporta veids kļūst daudzveidīgāks.

Bez Taku-O ir vēl citi orientēšanās paveidi, kuros ātrums nav noteicošais rādītājs.

Foto orientēšanās (*turpmāk tekstā "Foto-O"*) ir prātīgas pastaigas sporta veids, kurā dalībnieks uzzina to, ko vēl līdz šim nav zinājis par sen zināmo. Dalībniekam tiek izsniegta maršruta karte, kurā ar bultiņām ir norādīts veicamais maršruts. Šīs kartes otrajā pusē ir vairākas fotogrāfijas ar attiecīgajā apvidū esošajiem objektiem vai to fragmentiem. Katrai fotogrāfijai ir viens vai vairāki jautājumi. Atbildes uz šiem jautājumiem dalībnieks atrod ejot tikai pa tiem celiņiem, ietvēm vai takām, kuras kartē ir norādītas ar bultiņām.

Orientēšanās divcīņa

Foto-O + TempO vai arī **Foto-O + Pre-O**.

Pa ceļam uz TempO distances uzdevumu stacijām, vai Pre-O distancē uz kārtējo KP grupu, dalībnieks meklē atbildes uz Foto-O jautājumiem.

Orientēšanās divcīņas sacensības notiek gan apvidū, gan arī iekštelpās.

Iekštelpās TempO uzdevumu stacijas tiek iekārtotas pie lieliem logiem, caur kuriem ir labi pārskatām āra apkārtnē.

Orientēšanās daudzciņa.

Pre-O no Mazbānīša vagona + Foto-O + TempO + Pre-O garā distance

Pre-O no Mazbānīša vagona

Ventspils Piejūras brīvdabas muzejā Mazbānītis brauc ar ātrumu 8-10 km/h. Dalībnieka uzdevums, noteikt vai apvidū izliktā KP zīme, kurai brauc garām, atbilst kartē iedrukātā KP aplīša centram un leģendai vai nē. Katra KP uzdevumā, apvidū ir tikai viena KP zīme. Tā tad, atbilde var būt tikai viena no divām - "A" vai "Z" (zero).

Orientēšanās divcīņā gala rezultātu nosaka summējot visus punktus, kuri ir iegūti Taku-O disciplīnā un citos orientēšanās paveidos par pareizajām atbildēm un sekunžu summu Taku-O disciplīnas sektoros, kuros KP ir ar laika kontroli. Ja diviem vai vairākiem dalībniekiem gala rezultātā ir vienāds punktu skaits, tad augstāku vietu ieņem dalībnieks ar mazāko sekunžu summu.